

פרישת שלום ופיסת היסטוריה

(תרגום הרצאה שניתנה באנגלית בכנס PEN
בבלד, סלובניה, מאי 1994)

אני מבקש לומר רק כמה מילים, פשוטות, לא מתוחכמות, אישיות למדי. ואולם דברי, קצרים ככל שיהיו, מי יודע כמה ילדים יירצחו על פני כדור-הארץ לפני שאסיים לומר אותם, בכמה נשים יתעללו, כמה שבויים יעונו. והנה, אני עומד כאן לפניכם ובורר לי מילים נאות. ככל שחולפות השנים אני מאבד והולך מילים, אף מאבד את אמוני בהן. למען האמת, אפילו לאמת עצמה אינני מתייחס בעודף אמן - שהרי סמוך לכאן, במרחק קילומטרים לא רבים, שוכנת מדינה שמכהנים בה כיום שרים פשיסטים; מה, אם כן, חשיבותה של האמת, מה כוחן של עובדות היסטוריות פשוטות ובסיסיות? ובמרחק לא רב אנשים נהרגים עכשיו, וסובלים, ומושפלים. כל חייל נושא נשק - רב כוחו מכוחו של כל משורר שהוא. אני עצמי הייתי חייל במהלך שלוש מלחמות: מלחמת ששת הימים, מלחמת יום הכיפורים (מלחמת אוקטובר) ומלחמת לבנון; ואף זאת: נולדתי במהלכה של מלחמה - מלחמת העצמאות של ישראל. ככל ישראלי בן גילי, למעלה מחמש שנים מחיי עברו עלי בצבא. בששת ספרי השירה שלי כתבתי על שירותו הצבאי של חייל, על קרבות; כתבתי על ילדים, על פלסטינים, נגד כיבוש; ועל השואה. ובעת שהנחתי מילים בשורות שיר, בכל רחבי העולם אנשים נרצחו ועונו.

אך למילים יש השפעה.

לפני שלושים ושלוש שנים העמידה מדינת ישראל לדין את הנאצי אדולף אייכמן. באותם ימים לא היתה טלוויזיה בישראל, רק מילים שבקעו מהרדיו. אחד הביטויים שחזרו ונשמעו וחזרו ונשמעו היה: כצאן לטבח, שפירושו - היהודים, שפירושו - שני הסבים שלי, שפירושו - שתי הסבות שלי, שפירושו דודותי ודודי. והיה בשכונתי ילד אחד שראה,

---

מר צבי עצמון הוא מורה במכללה לחינוך ע"ש דוד ילין.

במקרה, טלה קשור בחבל על עגלה. ואותו ילד, מאז אותו רגע, בגלל אותו ביטוי, סירב להרוג איזשהו טלה, לאכול בשר. למילים, לביטויים, לשירים יש, אם כך, איזו השפעה.

ועכשיו תרומה צנועה שלי לעצם הנושא נאומי שְׁטְנָה. כאשר מנהיגים מבקשים לנצל רגשות שְׁנָאָה, הם נוהגים להכריז על קבוצה מסוימת של בני-אנוש כעל האויב. לפתע פתאום הם משנים את מדיניותם ומבקשים ליישב את הסכסוך. עתה, אותם מנהיגים-גיבורים עצמם נחשבים בעיני רבים מאזרחיהם לבוגדים, מפני שהם מדברים אל האויבים, שעל-פי המדיניות הקודמת כלל אינם חלק מן האנושות, אלא מטרות שיש לירות בהן.

הרשו לי להזכיר כאן שיר קצר שכתבתי לפני כ-12 שנה* . בסך-הכל שש מילים שונות. שתיים מהן ביידיש, השפה ששימשה רבים משישה מיליוני היהודים שטבחו הנאצים. ארבע הנותרות הן: רכבת, סבון, גז, מחנה. ארבע מילים שימושיות, יומיומיות - אך הן ארבע מילים מחרידות, איומות, בהיסטוריה של האנושות: הרכבות שהובילו מיליוני יהודים להשמדה; הסבון שייצרו הנאצים משומן הטבוחים; הגז - בעיקר ציקלון ב', אך גם פחמן-חד-חמצני וכלור, שהרגו מאות-אלפי, מיליוני יהודים וצוענים; ומחנה - מחנות הריכוז, מחנות ההשמדה: טרבלינקה, אושוויץ-בירקנאו, מיידנק, סוביבור, דכאו.

והערה אחרונה בקשר למילים: כל יום, כל ישראל אומר לפחות עשר-עשרים פעם שלום; זוהי דרכנו לברך כשנפגשים וכשנפרדים. כל יום, יהודים בכל רחבי העולם מתפללים "יעשה שלום עלינו". הבה נקווה כי בעתיד הקרוב, כל פיסות שלום אלו יתלכדו יחדיו ויביאו לכולנו, ולכל שכנינו וקרובינו, שלום. אמן. תודה רבה.

* הכוונה לשיר: "קיצור המילון העברי השימושי לדורות האחרונים", שפורסם בספרי השני "הכנה לבגרות". שתי המילים שביידיש, החוזרות פעמיים, הן: מיין קינד.